

KANDIDAT

3222

PRØVE

REL118 1 Hinduisme, buddhisme og islam

Emnekode	REL118
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	05.12.2017 09:00
Sluttid	05.12.2017 13:00
Sensurfrist	27.12.2017 01:00
PDF opprettet	12.10.2018 08:50
Opprettet av	Digital Eksamen

☑ REL118 1 Generell informasjon

Emnekode: REL118

Emnenavn: Hinduisme, buddhisme og islam

Dato: 05.12.2017

Varighet: kl. 09:00-13:00

Tillatte hjelpemidler: Ingen

Merknader: Oppgavesettet består av to deler

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Velg et alternativ

Ja

Nei

Besvart.

1 REL118 05/12-207, Del A: Drøftingsoppgave

Velg ut og skriv én av de to oppgavene:

1. Gjør rede for og sammenlign forståelsen av en mulig eksistens før fødselen og etter døden hos muslimer, hinduer og buddhister. Hvordan kan denne forståelsen påvirke livet her på jorden i de tre religionene?
2. Beskriv det mangfoldet i holdninger til kjønnsroller som finnes blant muslimer. Drøft hvordan den enkelte muslim danner seg et bilde av hva som er gyldige islamske normer på området. Hvordan kan disse bildene variere? Bruk gjerne eksempler fra forskning på holdninger hos muslimer i Norge og eventuelt andre land.

Skriv ditt svar her...

2.

Innledning

I denne oppgaven vil jeg se på mangfoldet i holdninger til kjønnsroller hos muslimer. Jeg vil først se på hva som står om kjønnsroller i Koranen og Hadith, og hvilke ulike tolkninger det er av det som står. Deretter vil jeg se på forskning blant norske muslimer om kjønnsroller og blant norske og indonesiske muslimer når det kommer til koneslåing. Jeg vil også se på holdninger blant radikale muslimer, og til slutt på forandringer som foregår på området.

Kjønnsroller i Koranen og Hadith

Koranen er islams hellige bok. Fra et innenfra-perspektiv er den en evig bok som alltid har eksistert, som ble åpenbart til profeten Muhammad. Muhammads åpenbaringer startet i Mekka i 610 evt., og ble formidlet muntlig til tilhengerne hans. Senere ble åpenbaringene skrevet ned. Koranen ses derfor på som direkte ord fra Gud, og har overordnet autoritet i islam. Hadith er Muhammeds *sunna*, hans liv og gjerninger, og supplerer Koranen. Den ble også formidlet muntlig av Muhammads tilhengere, og senere samlet og skrevet ned. De av tilhengerne som ble sett som

fromme og rettroende hadde autoritet til å få sin del med. Hadith er veldig stor, det fins seks samlinger med 4000-8000 hadither i hver. Her kan muslimer i større grad enn i Koranen finne informasjon om regler for dagliglivet, den dekker over mer og er mer detaljert enn i Koranen. Siden Muhammad tradisjonelt har blitt sett som en profet uten synd og som levde det ideelle muslimske liv, har Hadith også stor autoritet i den muslimske verden.

I Koranen står det at menn og kvinner er likeverdige og har lik verdi overfor Gud. Forholdet mellom dem er komplementært, så de utfyller hverandre. De er skapt forskjellig, og har forskjellige oppgaver for å tjene Gud. Mannen er naturlig mer egnet til å være forsørgeren i familien og familiens overhode, mens kvinnen er mer egnet til å være hjemme og oppdra barna. Siden mannen er familiens overhode, er kvinnen pliktig til å adlyde ham. Siden han er forsørgeren, skal mannen få dobbelt så mye i arv som en kvinne. To kvinner må til for å være vitne på samme måte som én mann. Tradisjonelt kan menn ha opptil fire koner, som skal behandles likverdig, mens kvinnen ikke kan ha flere menn. På den engelske siden islamqa.net, forklarer en imam dette med at det bare blir bråk hvis én høne har flere haner. Senere har lærde kommet fram til at det er vanskelig å behandle fire koner helt likeverdig, så den praksisen har stort sett forsvunnet. For å få en skilsmisse kan en mann si at han vil skilles tre ganger (ikke i samme setning), mens en kvinne etter islamsk lov (*sharia*) ikke kan få en skilsmisse uten ektemannens samtykke. Noen lovskoler (skoler av islamske lærde) tillater at kvinnen kan skilles hvis hun blir mishandlet eller mannen ikke oppfyller ekteskapspliktene, mens andre ikke gjør det. En mann kan gifte seg med en jødisk eller kristen kvinne, en kvinne kan ikke gifte seg med en ikke-muslimsk mann. Samtidig er det mange koranvers og hadither som hyller kvinnen, blant annet som mor, og som sier at mannen skal behandle kona mildt og med respekt.

Tolkninger

Det mest omdiskuterte Koranverset, *suren*, fra et likestillingsperspektiv, er vers 4,34 a. Der står det at når kvinnen ikke er lydige mot ektemannen, skal ektemannen ta avstand fra henne, så nekte henne sex, og så, hvis hun fortsatt ikke adlyder, kan han slå henne. Dette verset tolkes veldig forskjellig. Noen peker på at slaget ikke skal gjøre vondt, det skal gjøres med en liten gjenstand, noe som ligner en tannbørste. Og kona trenger ikke adlyde mannen hvis han går mot Gud, for det viktigste for alle i islam er lydigheten mot Gud. Dermed burde i prinsippet ikke kona bli tvunget til å gjøre noe galt, når det ikke går mot Guds ord. Andre mener verset ikke mener å fysisk slå, og andre igjen mener at kona ikke trenger å adlyde ektemannen. Tolkningene av verset kan deles inn i Levi Eidhamars rett/godt-typologi. *Rett* er det religionen mener er riktig, mens *godt* er det man mener utgjør et godt liv på jorda. Typologiene A-D forholder seg forskjellig til disse:

A: Rett fører til godt. Det som er rett utfra religionen, er også det som gir et godt liv for mennesket. I forhold til koranverset ovenfor vil holdningen her f.eks. være at kvinnen ved å adlyde mannen får et godt ekteskap, og dermed et godt liv.

B: Rett står i motsetning til godt, men man skal gjøre det rette. Her vil holdningen være at selv om kvinnen ikke får et godt liv her på jorda, blir hun belønnet i paradiset hvis hun følger den rette veien. Ifølge noen blir en kvinne ekstra belønnet for å ha vært lydige mot en vanskelig ektemann, så jo verre livet er på jorda for henne, desto bedre blir det i paradiset. Ifølge en fortelling er det flest kvinner i helvete, hvorav de fleste har vært ulydige eller illojale mot sine ektemenn.

C: Godt fører til rett. Her vil holdningen være at Koranen skal tolkes utfra hva som er godt for mennesket. Alle tekstene tas med, men tolkes utfra vår egen tid og kan dermed tolkes på en mer kvinnevennlig måte. Vers 4,34 a er en del av islam, men det "å slå" kvinnen kan for eksempel ses som en symbolsk beskrivelse, og ikke at kvinnen skal slås fysisk.

D: Godt står i motsetning til rett, og det gode skal følges. Da Muhammad levde, førte han og åpenbaringene til en forbedring av kvinnes vilkår i Arabia, og derfor ses islam innen denne typen som en kvinnefrigjørende religion. Siden nedskrivningene i de hellige tekstene blir påvirket av tiden de ble skrevet i, kan vi i moderne tid tolke dem inn i vår tid istedet. Siden islam var kvinnefrigjørende på den tiden, skal den også være det nå. Her velges vers aktivt bort, som for eksempel vers 4,34 a. Å slå kvinnen og at kvinnen skal adlyde mannen ses som å gå imot islams originale budskap, og er noe som er preget av tiden teksten ble skrevet på og ikke gyldig i vår tid.

Muslimer i Norge

Unge muslimer i Norge lever ofte midt mellom to kulturer: foreldrenes hjemmefra og den norske. Det kan være vanskelig for en ung muslim når disse kulturene går mot hverandre, og de preges ofte av begge kulturene. I Levi Eidhamars undersøkelse om holdninger til kjønnsroller blant unge muslimer i Norge, gir mange uttrykk for holdninger i C- og D-kategorien, og kan derfor ha blitt preget av norsk syn på kjønnsroller. De er opptatte av å tolke islam på egen hånd, og å finne den *sanne* islam. Mange av disse mener foreldrene er veldig preget av sin egen kultur, og at kjønnsrollene ikke egentlig har grunnlag i religionen islam men heller i kulturen. Noen ligger

innen B, og noen få innen A. Disse er ofte dem som ikke har bodd i Norge hele livet, men har flyttet i ung eller voksen alder.

Mange unge muslimer er også i ferd med å bryte ut fra de tradisjonelle kjønnsrollene, og kjemper blant annet mot sosial tvang. Muslimeren Mina Raj står for bevegelsen av "skamløse arabiske jenter", hvor jenters frie valg står sentralt. Kvinner skal selv få velge om de vil gå med skaut (*hijab*), om de vil være religiøse eller ikke, hvem de vil gifte seg med og om de vil skilles. Jentene og kvinnene som kjemper for dette blir av noen muslimer kritisert for å ikke være muslimske, og for å ikke "eie skam". Mina Raj og resten av bevegelsen tar eierskap over begrepet ved å kalle seg skamløse. Hun sier blant annet at de ikke eier skam fordi det de kjemper for ikke er noe som innebærer skam. Mange av dem kritiseres også for å bli "for vestlige" hvis de ikke følger alle reglene som er gitt. I et innlegg i Si;D i Aftenposten, skriver en muslimsk jente at hvis det er vestlig å være fri, så er hun stolt av å være vestlig.

Noe som kan være problematisk for unge muslimer, er at den norske "siden" angriper islam for å være kvinneundertrykkende. Da blir de skamløse jentenes (og andres) kamp for frihet brukt som argument for at islam i seg selv er kvinneundertrykkende og dermed noe galt. Selv om et kritisk blikk på kjønnsroller er på sin plass (ikke bare i islam og arabisk kultur), og også en gjennomgang av korantekstene som tilsynelatende legitimerer kvinnens underordnede plass, vil noen på den norske siden for eksempel forby hijab, som blir sosial kontroll andre veien. De skamløse jentene og andre kjemper for at muslimer skal få velge selv hva de gjør og hvordan de kler seg, enten det er med *hijab* eller i bikini, og at man både skal bli respektert som praktiserende muslim i det norske samfunnet og som ikke-praktiserende muslim blant de norske muslimene.

Eidhamar har også undersøkt holdninger til å slå kvinner blant muslimer i Norge og muslimer i Indonesia. Her ligger mange flere indonesere innen A og B, mens mange av nordmennene ligger innen C og D. Mange av indoneserne har livlige forestillinger om hva som skjer med kvinnen i helvete hvis hun ikke adlyder ektemannen, og om kvinnens belønning i paradiset hvis hun adlyder ham. Dette legger seg innen kategori B. Og siden slåing for å irettesette kvinnen og lede henne på den rette vei dermed gjør at kvinnen får et godt etterliv, blir det sett som riktig. Blant nordmennene var det veldig få som synes slåing var greit, og tolket det annerledes eller så bort fra de stedene det står om det. Blant de indonesiske muslimene mente et marginatl flertall at kvinnen ikke kunne gå mot mannen hvis han mishandlet henne, blant de norske muslimene mente et stort flertall at kvinnen kunne det. Dette viser igjen hvordan holdningene kan endre seg i forhold til kultur, og viser stor forskjell i holdningene til indonesiske og norske muslimer. Det viser også at det kan være vanskelig å skille hva som er religion og hva som er kultur.

Radikal islam

Radikal islam, som Salafismen og Wahhabismen, har ofte et veldig konservativt syn på kjønnsroller. Disse gruppene vil tilbake til den muslimske storhetstiden, under de første kalifene. Selv om Muhammad gjorde situasjonen bedre for kvinnene, var det ikke så likestilt som det er i den moderne verden. Derfor vil ofte de radikale, konservative muslimske gruppene at kvinnen skal være hjemme, og dekke hele kroppen og ansiktet unntatt øynene (med *niqab*) når hun er ute blant andre menn. Eksempler på disse gruppene er afghanske Al-Qaida, libanesiske Hezbollah, palestinske Hamas og det egyptiske Muslimske brorskap. Etter den iranske revolusjonen i 1979, hvor ayatollah Khomeini kom til makten, ble også disse tradisjonelle kjønnsrollene etablert. Under sjahens moderniseringsprosess i tiden opp mot revolusjonen ble hijab og niqab forbudt og de religiøse ledernes utdanning ble ikke sett som gyldig. Religiøse ledere som gikk mot sjahen, ble ofte straffet eller drept. Opprørerne med ayatollah Khomeini i spissen fikk god støtte, også fra sekulære, og fikk lede landet.

En kronikk i Aftenposten skrev at terroristen i Nice i Frankrike og terroristen i Orlando, som var muslimer, begge var kvinnemishandlere. Kronikkforfatteren peker på et skadende maskulinitetsideal, hvor en "ekte" mann skal få ut følelsene sine gjennom vold om nødvendig, heller enn å vise seg som sårbar og snakke om det. Dette fører til at det for menn kan gi respekt og ros å vise aggresjon gjennom vold, og det er en legitim måte å ordne problemer på. De fleste hyller ikke en terrorist, men ved å ikke reagere på en mann som utøver vold mot sin kone eller som er voldelig i liten skala, normaliseres volden og kan lett eskalere. Dette er en tendens over hele verden, ikke bare i den arabiske eller muslimske. Men det som kan føre til ekstra press på maskulinitetsidealet for muslimer, er at mannen er pliktig til å forsørge familien. Samtidig som dette fører til at kvinnen ikke er fri til å gjøre som hun vil, er heller ikke mannen det. Hvis han ikke klarer å forsørge familien, f.eks. fordi han ikke får jobb eller mister den, gir dette uttrykk for at han ikke er en "ekte" mann. Det er mange arbeidsledige og mange steder hvor rikdommen er veldig skjevt fordelt i den arabiske verden, så det er mange menn som står i den situasjonen. Noen menn kan derfor bli tiltrukket av radikale organisasjoner hvor det er plass til dem, hvor både de og familien får respekt, og hvor de blir lovet belønning av Gud hvis de blir med. Dette viser hvordan holdninger til kjønnsroller kan spille inn på radikal islam og islamske terroristorganisasjoner. Det er mange

andre ting som også spiller inn, men jeg mener kjønnsrollene er en viktig del for å forstå tendensene bedre.

Langsom forandring

Mange steder og hos mange muslimer foregår det en modernisering av islam, også når det kommer til kjønnsroller. Vi er inne i en ny tid, og de fleste tolker derfor islam og de hellige tekstene i forhold til denne tiden. Særlig blant muslimene som har innvandret til land i den vestlige verden forandres holdningene til kjønnsrollene. Men en sånn forandring kan ta lang tid, som vi har sett i de vestlige landene. Vaner, normer og tradisjoner kan være vonde å vende. Jeg snakket for eksempel med en mannlig muslim som godt kunne se at han burde hjelpe kona mer i hjemmet, men han hadde aldri lært å lage mat eller gjøre annet husarbeid. Men jeg tenker at hvis det er en vilje til forandring, og en kritisk gjennomgang av normer og regler, kan forandringen skje. Og det er nok en god ting at den ikke går altfor fort, som revolusjonen i Iran er et tydelig eksempel på. Man må få tid til å omstille seg.

Besvart.

2 REL118 05/12-207, Del B: Kortsvarsoppgave

Velg ut og skriv tre av de fire oppgavene:

1. Forklar begrepene atman og brahman i hinduismen.
2. Forklar begrepene klasseplikt og fellesettikk i hinduismen.
3. Hva er navnene på de tre buddhistiske hovedretningene? Hva betyr disse navnene på norsk? Når omtrent oppsto de ulike retningene? I hvilke land er hver av dem mest utbredt?
4. Gjør kort rede for det tradisjonelle forholdet mellom munk (og eventuelt nonner) og lekfolk i buddhistiske land. Hvilke endringer i dette forholdet kjenner du til når det gjelder såkalt protestantisk buddhisme/reformbuddhisme?

Skriv ditt svar her...

1.

Atman er menneskets indre selv, en uforanderlig del av oss. Ifølge hinduismen er det denne delen som lever videre ved gjenfødelse, og som dermed tar del i *samsara*, den evige rekken av gjenfødsler. Det er også *atman* som oppnår frelse, *moksha*, når man klarer å frigjøre seg fra *samsara*, og som lever videre i en paradistilstand.

Brahman er en guddommelig upersonlig absolutt. Det er *Brahman* som er den ene store gudeskikkelsen, men andre guder kommer til uttrykk via manifestasjoner av *Brahman*. Noen av de viktigste manifestasjonene er *Brahma*, *Vishnu*, *Shiva* og *Krishna*. *Brahmans* motsetning er gudinnen, som er materiell og konkret, og det skapende prinsipp. Hinduisme blir av og til kalt en polyteistisk religion på grunn av de forskjellige gudene, men siden disse bare er manifestasjoner, tror hinduister egentlig bare på én gud: *Brahman*. Etter gjennomførelse av forskjellige ritualer på gudestatuer, mener mange hinduer at *Brahman* er tilstede i statuen. I hver *atman* er det en del av *brahman*, som vil si at alt som lever har en liten guddommelig del.

2.

Ifølge hinduismen deles den sosiale ordenen inn i fire klasser, *varna*: presteklassen, som formidler Guds ord, krigerklassen, som kjemper for det gode, handels- og kjøpmannsklassen, som sørger for mat og nødvendige eiendeler, og tjenerklassen, som tjener samfunnet. Denne sosiale ordenen er den menneskelige delen av den store kosmiske verdensordenen, *Dharma*. Hver klasse har sine spesifikke plikter og oppgaver, som de skal følge - deres klasseplikt.

Mens klasseplikten er en individuell plikt hvert menneske lever ut, er felleetikken rettet mot hva man burde gjøre for å bidra til et godt fellesskap. Prinsippet *ahimsa*, ikke-beskadigelse, er en viktig del av dette. Herunder ligger at man ikke skal skade levende vesener, som fører til at mange hinduister er vegetarianere.

I tilfeller hvor klasseplikten og felleetikken går mot hverandre, er det klasseplikten som skal følges. Et eksempel på dette gis f.eks. i den menneskeskapte teksten *Bhagavadgita*. Her stiger *Vishnu* ned på jorden for å opprettholde *Dharma*, og for å kjempe sammen med menneskene for det gode, mot det onde. I den forbindelsen møter han på *Varjuna*, en kriger fra krigerklassen. *Varjuna* er skeptisk til å krige fordi han dermed går mot *ahimsa*-prinsippet. *Vishnu* forteller at hans plikt som kriger er å kjempe mot det onde, og at det går over prinsippet om *ahimsa*. Dermed kan *Varjuna* fortsatt få god karma (karma = handlinger som bestemmer om man blir gjenfødt som noe bra eller dårlig i sitt neste liv) selv om han dreper personer. *Vishnu* understreker samtidig at siden alle mennesker har en *atman*, lever denne videre selv om den fysiske kroppen blir drept.

4.

I buddhistiske land har munkene ofte en opphøyd status. Det finnes nonneordener også, men de er tradisjonelt sett underordnet munkene. Ifølge Buddhas regler for nonneordenen, skal en erfaren nonne underkaste seg selv den ferskeste munk.

Munke- og nonneordenene lever et liv i askese, som vil si uten goder som f.eks. en behagelig seng, seksuell omgang og mat etter kl 12. De mediterer, resiterer og tar del i ritualer, som skal hjelpe dem med å få den nødvendige innsikten for å komme til paradiset *nirvana*, hvor de ikke lenger klamrer seg til det uforgjengelige i livet, ikke skal gjenfødes mer og får fred. Lekfolket skal hjelpe munkene med dette, og gir dem blant annet mat i en daglig rite. Å gi munkene mat fører til god karma. Ifølge noe tidlig buddhisme er det bare munkene som kan oppnå *nirvana*. Lekfolket må bare få så god karma som mulig, så de kan bli født som munk i et neste liv. Ifølge noen konservative kan ikke en kvinne, heller ikke en nonne, oppnå *nirvana*, men må fødes som mann for å kunne oppnå innsikten.

I protestantisk buddhisme/reformbuddhisme er skillet mellom munk og lekfolk mindre. Alle kan oppnå innsikten og bli opplyste. Denne buddhismen ble påvirket av kristne protestantiske tendenser via kristne misjonærer og vestlig kolonisering. Hvor det personlige forholdet til Gud står sentralt i protestantismen, fikk den personlige veien til innsikt en større rolle i buddhismen. Reglene for hvor dyp og lengevarende meditasjonen for å oppnå *nirvana* skulle være, ble mindre strenge, så man kunne oppnå innsikten også uten å være i et munkeløst hvor stillhet er en viktig del av tilværelsen.

I dagens buddhisme er også skillet mellom munk og nonne opphevet, og de ses som likeverdige.

Hos munkene som lever i ikke-buddhistiske land, skjer det ofte også en endring i praksis. I Norge legges det for eksempel opp til at munkene også kan ha en vanlig jobb, så resitasjoner og meditasjoner legges til tidspunkter som passer i forhold til dette.

Besvart.

